

Johdanto

Alkoholijuomien vientiin on viime vuosina kiinnitetty enenevää huomiota sekä alkoholiteollisuuden että tutkijoiden piirissä. Alkoholiteollisuuden kasvaneet vientiponnistukset johtuvat osittain siitä, että alkoholijuomien kulutuksen kasvu on 1970-luvulla pysähtynyt monissa maissa. Onpa alkoholijuomien kulutus eräissä maissa jopa hieman alentunut. On täysin mahdollista, että alkoholin kulutuksen kasvun hidastuminen ei ole väliaikainen vaan pysyvä ilmiö ja että toisen maailmansodan jälkeistä aikaa hallinnut alkoholin kulutuksen voimakkaan kasvun kausi on teollistuneissa maissa ohitettu. Esimerkiksi ISACE-projektin loppuraportissa on esitetty, että alkoholin kulutuksen taso pysyisi tulevaisuudessa kutakuinkin ennallaan ja että voimakasta kulutuksen kasvua todennäköisempänä vaihtoehtona on pidettävä kulutuksen vähäistä alenemista (Mäkelä & al. 1981).

Jos ISACE-raportissa esitetty tulevaisuudenkuva on oikea, alkoholiteollisuudella on edessään vaikeita liikakapasiteetti- ja sopeutumisongelmia. Viinin tuotanto tulee todennäköisesti pysymään ylijäämäisenä. Oluen ja viinan valmistukseen viime vuosikymmenenä investoitu kapasiteetti tulee olemaan toimintakykyinen vielä pitkään. Lisääntyvä kotimaisen alkoholiteollisuuden suojaaminen ja kotimaisten alkoholijuomien suosiminen saattavat johtaa uusinwestointeihin joillakin alkoholiteollisuuden haaroilla. Kilpailu kansainvälisillä alkoholimarkkinoilla on kireää ja tulee edelleen kiristymään, kun alkoholin

tuottajat joutuvat etsimään korvausta kotimaan markkinoilla tai suojatuilla markkinoilla tapahtuville menetyksille. Kiristytvä kansainvälinen kilpailu alkoholimarkkinoilla saattaa myös johtaa siihen, että teollistuneiden maiden alkoholin tuottajat tulevat erityisesti lisäämään markkinointiponnistuksiaan kehitysmaissa, joissa arvellaan olevan vielä runsaasti markkinapotentiaalia. Tähän suuntaan on kehitystä viemässä myös kolmannen maailman maiden kyvyttömyys suojata kotimarkkinoitaan ylikansallisilta suuryhtiöiltä ja vastustaa alkoholin kulutuksen sekä siihen liittyvien haittojen kasvua tehokkaan kontrollipolitiikan avulla.

Tässä artikkelissa tarkastellaan pienen maan alkoholijuomien viennin kehitystä viiden viime vuosikymmenen aikana. Tarkastelun kohteena on erikseen viinien, muiden väkevien alkoholijuomien, viinien ja oluen vienti. Vienti pyritään erittelemään kohdemaan mukaan. Lisäksi tarkastellaan, missä määrin alkoholijuomien viejänä on toiminut Alko ja missä määrin yksityiset yritykset. Tilannehan on Suomessa sellainen, että alkoholijuomien valmistus on varattu valtion alkoholimonopolin, Alkon, yksinoikeudeksi, mutta Alkolle on annettu mahdollisuus luovuttaa alkoholijuomien valmistusta yksityisille yrityksille. Käytännössä Alko on perustamisestaan, vuodesta 1932, lähtien luovuttanut oluen tuotannon kokonaisuudessaan yksityiselle teollisuudelle. Liköörien ja viinien valmistus on annettu yksityisten hoidettavaksi siltä osin, kuin valmistus perustuu kotimaisiin raaka-aineisiin (Österberg 1983). Alko vastaa ulkomaisiin raaka-aineisiin perustuvien viinien ja liköörien valmistuksesta sekä kaikkien väkevien alkoholijuomien paitsi liköörien tuotannosta. Näin ollen esimerkiksi viinien valmistus on kokonaisuudessaan Alkon käsissä.

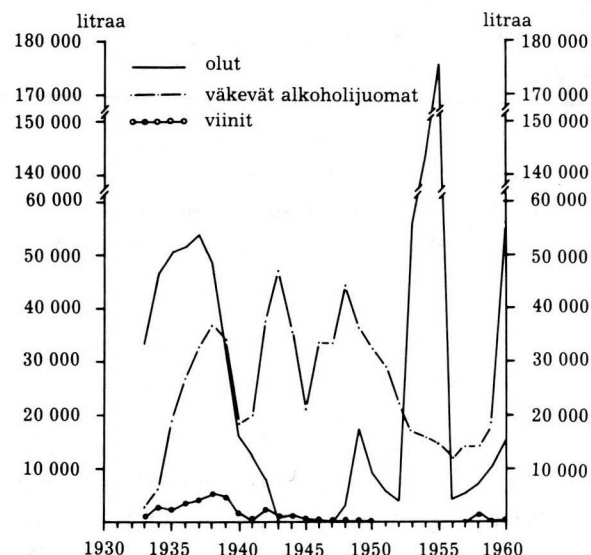
Artikkeli perustuu kirjoittajan kuluva vuoden kesäkuun 23. päivänä ICAA:n Alcohol Epidemiology Section kokouksessa Padovassa Italiassa ja kesäkuun 30. päivänä ICAA:n Alcohol Policy Section kokouksessa Zagrebissa Jugoslaviassa pitämiin esitelmiin.

Kun Suomessa on tilastoitu alkoholijuomien vientiä, on vientinä pidetty sekä alkoholijuomien myyntiä ulkomaanliikenteeseen että varsinaista alkoholijuomien vientiä. Alkoholijuomien myynti ulkomaanliikenteeseen sisältää ne alkoholierät, jotka Suomesta myydään suoraan tullivapaaseen kauppaan. Käytännössä nämä alkoholijuomat menevät ensi sijassa Suomen ja Ruotsin väliä liikennöiville laivoille sekä eräille lentokentille. Varsinainen vienti sisältää puolestaan ne alkoholijuomat, jotka kulkeutuvat ensi vaiheessa Suomesta jonkin muun maan rajojen sisäpuolelle. Tämän jälkeen ne yleensä kulutetaan kyseisessä maassa, mutta ne saatetaan myös viedä edelleen johonkin kolmanteen maahan tai toimittaa tullivapaaseen myyntiin. Esimerkiksi vuonna 1981 noin neljä prosenttia Alkon valmistaiden viennistä kulkeutui edelleen tullivapaaseen myyntiin. Tuo määrä oli noin viidennes siitä alkoholimäärästä, jonka Alko möi suoraan ulkomaanliikenteeseen. Tämä on yksi syy siihen, että tässä artikkelissa viennillä tarkoitetaan sekä myyntiä ulkomaanliikenteeseen

seen että varsinaista alkoholijuomien vientiä. Tähän menettelyyn on toki muitakin syitä.

Alkoholiteollisuuden kannalta on aika samantekevää, viedäänkö alkoholijuomat Suomen ja Ruotsin väliä liikennöivien laivojen tullivapaaseen myyntiin, Ruotsiin vai Yhdysvaltoihin, kunhan kauppa vain on kannattavaa. Samoin kuin vientimarkkinat myös tullivapaat markkinat poikkeavat kotimaan markkinoista paitsi kuluttajakunnaltaan myös kontrollimääräyksiltään. Viejien kannalta eri maiden markkinat vaativat erilaisia strategioita, ja tässä mielessä tullivapaa myynti tai jokin tullivapaan myynnin osa on viennin kohteena täysin verrattavissa jonkin maan alkoholimarkkinoihin. Viennin määränpää ei myöskään aina kerro, minkä maan kansalaiset viedyt alkoholijuomat lopulta käyttävät. Näin on etenkin silloin, kun vientimäärät ovat varsin pieniä ja kun ne on viety turistien suosimaan maahan. Tilastoteknisesti varsinainen vienti poikkeaa kuitenkin ulkomaanliikenteeseen tapahtuvasta myynnistä sikäli, että varsinaisen viennin osalta tiedetään määränpäämaat. Myynti ulkomaanliikenteeseen ja varsinainen vienti on Suomessa tilastoitu erikseen vuodesta 1946 alkaen.

Kuvio 1. Väkevien alkoholijuomien, viinien ja oluen vienti Suomesta 1932—1960, litraa

Lähteet: Alkon vuosikirja 1932—1960

Alkoholijuomien vienti vuodesta 1932 vuoteen 1960

Alkoholijuomien vienti lisääntyi 1930-luvulla aina vuoteen 1938 asti. Viennin määrä oli kuitenkin varsin pieni koko 1930-luvun (kuvio 1). Esimerkiksi vuonna 1938 meni vientiin väkevien alkoholijuomien tuotannosta noin 0,4 %, viinien tuotannosta noin 0,5 % ja oluen tuotannosta vain noin 0,2 %

Toisen maailmansodan aikana vallinnut elintarvikepula johti oluen valmistuksen ja viennin lopettamiseen. Viinienkin vienti oli olematonta toisen maailmansodan aikana — ja myös pitkälti sen jälkeen. Väkevien alkoholijuomien vienti sen sijaan ei vähentynyt toisen maailmansodan aikana eikä heti sen jälkeenkään.

Oluen tuotanto käynnistettiin uudelleen 1940-luvun lopulla, ja olutta myös vietiin jonkin verran. Samoin kuin väkevien alkoholijuomien vienti myös oluen myynti ulkomaanliikenteeseen väheni 1950-luvun alkupuolella

ja lisääntyi 1950-luvun loppupuolella. Viennin osuus alkoholijuomien koko tuotannosta oli kuitenkin erittäin pieni 1950-luvun lopussa. Väkevien alkoholijuomien kohdalla viennin osuus oli 0,1 % ja viinien sekä oluen kohdalla selvästi tätäkin pienempi.

Väkevien alkoholijuomien vienti oli 1950-luvun loppuun saakka valtaosaltaan laivamyyntiä. Varsinaisen viennin vähäisyyttä ja epäsäännöllisyyttä kuvaa se, että vuonna 1950 Suomen koko varsinainen alkoholijuomien vienti oli 24 litraa likööriä Ruotsiin. 1950-luvun lopussa väkevien alkoholijuomien viennistä noin kolmasosa oli varsinaista vientiä. Sekä viinien että oluen osalta varsinainen vienti oli 1950-luvulla käytännöllisesti katsoen olematonta, paitsi että vuosina 1953—1956 olutta vietiin Ranskan siirtomaihin. Ranskan siirtomaihin suuntautuneen oluen viennin huippuvuotena eli vuonna 1955 oluen viennin osuus kohosi 0,6 %:iin oluen koko tuotannosta.

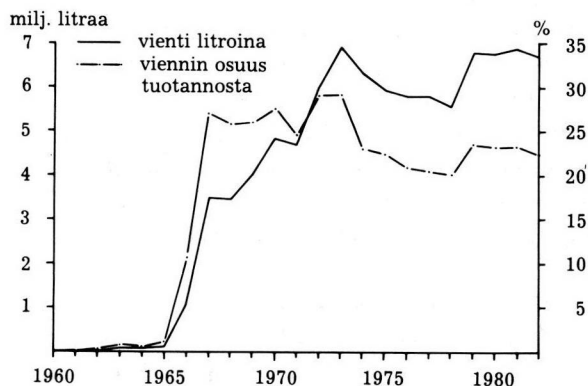
Viinojen vienti vuodesta 1960

Vuodesta 1960 vuoteen 1982 viinojen vienti on kasvanut 13 300 litrasta 6,7 milj. litraan (kuvio 2). Voimakkainta viennin kasvu oli sekä absoluuttisesti että suhteellisesti vuodesta 1965 vuoteen 1967. Tuona ajanjaksona viinojen vienti kohosi 0,1 milj. litrasta 3,5 milj. litraan ja viennin osuus kotimaisesta tuotannosta 1,2 %:sta 28,1 %:iin. Nykyisen määrällisen tasonsa viinojen vienti saavutti 1970-luvun alkupuolella. Viennin tähänastinen huippu, 6,9 milj. litraa, saavutettiin vuonna 1973.

Huolimatta viennin absoluuttisesta kasvusta 1960-luvun loppupuolella ja 1970-luvun alussa viennin osuus kotimaisesta tuotannosta ei juurikaan kohonnut vuodesta 1967 vuoteen 1973, jolloin se oli 29,5 %. 1970-luvun keskivaiheilla viennin määrä ja viennin osuus kotimaisesta tuotannosta vähänivät. 1970- ja 1980-luvun vaihteessa ne kuitenkin hieman lisääntyivät, mutta vuosi 1982 oli jälleen viennin vähenemisen aikaa.

Vuonna 1960 myynti ulkomaanliikenteeseen oli noin kaksi kolmasosaa koko viennistä. Vuonna 1963 varsinainen vienti ylitti ensi kertaa myynnin ulkomaanliikenteeseen, ja vuo-

Kuvio 2. Viinojen vienti Suomesta 1960—1982 miljoonina litroina ja viennin osuus viinojen tuotannosta prosentteina

Lähteet: Alkon vuosikirja 1960—1982

desta 1966 varsinaisen viennin kehitys on selvästi hallinnut koko viennin kehitystä. Vuonna 1966 varsinainen vienti oli 1,02 milj. litraa ja myynti ulkomaanliikenteeseen 0,05 milj. litraa. Samoin kuin varsinaisen viennin myös ulkomaanliikenteeseen tapahtuneen myynnin kasvukausi ajoittui 1960-luvun loppupuolelle ja 1970-luvun alkuun. Myynti ulkomaanliikenteeseen lisääntyi kuitenkin tasaisemmin kuin varsinainen vienti ja saavutti nykyisen noin 1,2 milj. litran tasonsa vuonna 1973.

Koska Alko on ollut ainoa viinojen valmistaja, on se luonnollisesti vastannut myös kaikesta viinojen viennistä. Alkon näkökulmasta viennin voidaan sanoa varsinaisesti alkaneen vasta vuonna 1965, jolloin Koskenkorva Vodkan myynti Ruotsissa alkoi. Vuonna 1970 tuli Finlandia Vodka uutena artikkelina verovapaaseen myyntiin. Tällä hetkellä viinojen viennistä noin puolet on Koskenkorva Vodkaa ja toinen puoli Finlandia Vodkaa.

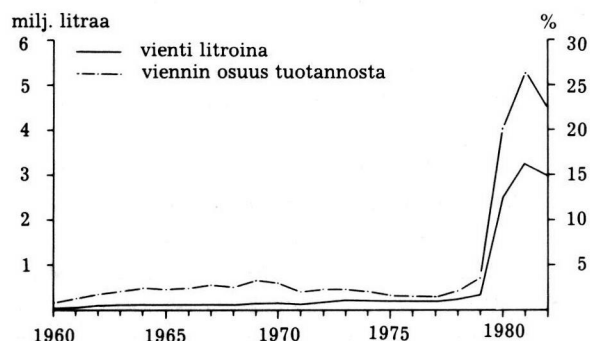
Ennen 1960-luvun puoliväliä viinojen vienti ei keskittynyt mihinkään erityiseen maahan ja viedyt määrät olivat varsin pieniä. Viennin vaihtelevuutta kuvaa hyvin se, että vuosina 1963—1964 yli puolet varsinaisesta viinojen viennistä suuntautui Yhdysvaltoihin, kun taas vuosina 1961 ja 1966 Yhdysvaltoihin ei viety litraakaan.

Vuodesta 1965 alkaen Ruotsi on ollut merkittävin viinojen viennin kohde. Vuosikymmenen lopulla Ruotsin osuus oli noin 96 %. Määrällisesti viinojen vienti Ruotsiin saavutti huippunsa vuonna 1970, jolloin se kohosi 4,2 milj. litraan. Lopun 1970-lukua Ruotsiin vietiin viinoja vuosittain noin 3,5 milj. litraa. Ruotsin suhteellinen osuus viinojen viennistä putosi kuitenkin vuosikymmenen kuluessa 65 %:n tienoille. Vuonna 1981 Ruotsiin vietyjen viinojen määrä putosi 2,6 milj. litraan, vuonna 1982 se aleni edelleen 2,2 milj. litraan. Viinojen vienti Ruotsiin tulee alenemaan myös kuluvana vuonna.

1970-luvun alkupuolella Norja ja Tanska kohosivat Ruotsin rinnalle merkittäviksi vientikohteiksi. Vuonna 1973 niiden yhteen laskettu osuus viinojen viennistä oli 29 % ja viennin määrä 1,6 milj. litraa. 1970-luvun loppupuolella sekä Norjan että Tanskan osuus aleni samanaikaisesti, kun vienti Yhdysvaltoihin alkoi laajeta voimakkaasti. Vuoteen 1981 mennessä viinojen vienti Yhdysvaltoihin oli kohonnut 1,1 milj. litraan, joka oli noin 20 % viinojen koko viennistä. Samana vuonna Norjan osuus viinojen viennistä oli 15 %.

Ruotsi, Norja ja Yhdysvallat ovat ainoat maat, jotka jonakin vuonna ovat tuoneet Suomesta yli 1 milj. litraa viinaa. Muita 100 000 litran rajan ylittäneitä ovat Tanska vuosina 1970—1974 ja 1976, Saksan liittotasavalta vuosina 1973—1977, 1979 ja 1981, Kanada

Kuvio 3. Muiden väkevien alkoholijuomien kuin viinojen vienti Suomesta 1960—1982 miljoonina litroina ja viennin osuus muiden väkevien alkoholijuomien tuotannosta prosentteina

Lähteet: Alkon vuosikirja 1960—1982

vuosina 1974, 1980 ja 1982, Espanja vuonna 1979, Belgia vuonna 1981, Tšekkoslovakia vuosina 1981—1982 ja Bulgaria vuonna 1982. Tämä kuvaa hyvin, miten riippuvainen Suomen ja Alkon viinojen vienti on ollut ja on edelleenkin muutaman maan, lähinnä Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden, markkinoista, vaikka suomalaista votkaa viedäänkin noin 60 maahan.

Muiden väkevien alkoholijuomien vienti vuodesta 1960

Muiden väkevien alkoholijuomien vienti on 1980-luvun alkua lukuun ottamatta ollut varsin vähäistä, noin kaksi prosenttia näiden juomien tuotannosta (kuvio 3). Vaikka 1960- ja 1970-luvulla tapahtuikin muutoksia, voidaan muiden väkevien alkoholijuomien viennin merkittävästä kasvusta puhua vasta silloin, kun niiden vienti lisääntyi kahdessa vuodessa 340 000 litrasta (1979) yli 3 milj. litraan (1981). Tämä viennin lisäys perustui vientiin Neuvostoliittoon. Muita väkeviä alkoholijuomia vietiin Neuvostoliittoon 1 000 litraa vuonna 1979 ja 2 968 000 litraa vuonna 1981. Vuonna 1981 muiden väkevien alkoholijuomien viennistä 97 % suuntautui Neuvostoliittoon.

Vuoteen 1978 saakka valtaosa muiden väkevien alkoholijuomien viennistä oli myyntiä ulkomaanliikenteeseen. Vuonna 1979 varsinaisen viennin ja ulkomaanliikenteeseen tapahtuneen myynnin osuudet olivat yhtä suuria, ja tämän jälkeen varsinainen vienti on hallinnut koko viennin kehitystä.

Muiden väkevien alkoholijuomien viejinä ovat toimineet ennen kaikkea yksityiset yritykset. Lähes yksinomaisina vientiartikkeleina ovat olleet suomalaisista raaka-aineista valmistetut liköörit. Tämä merkitsee muun muassa sitä, että kun väkevien alkoholijuomien kokonaisviennistä vuonna 1982 noin 31 % oli muiden väkevien alkoholijuomien kuin viinojen vientiä, oli vastaava osuus viennin arvosta 44 %.

Viinien vienti vuodesta 1960

Viinien viennin kehitys muistuttaa suuresti määrin muiden väkevien alkoholijuomien

viennin kehitystä (kuvio 4). Viinien vienti pysyi varsin vähäisenä aina 1970-luvun loppupuolelle, jolloin se muutamassa vuodessa nousi 6 milj. litraan ja lähes 28 %:iin viinien kotimaisesta tuotannosta. Viennin kasvu vuoden 1977 jälkeen on ollut varsinaisen viennin kasvua. Esimerkiksi vuonna 1982 varsinaiseen vientiin meni 4,9 milj. litraa, kun myynti ulkomaanliikenteeseen oli vain 0,3 milj. litraa. Viennin kohteena ovat olleet lähinnä Ruotsi ja Neuvostoliitto. Vuonna 1981 näiden maiden osuudet viinien varsinaisesta viennistä olivat 75 % ja 24 %. Kuten muiden väkevien alkoholijuomien myös viinien vienti oli vuonna 1982 hieman pienempi kuin vuonna 1981. Tämä johtui viennin vähenemisestä Neuvostoliittoon.

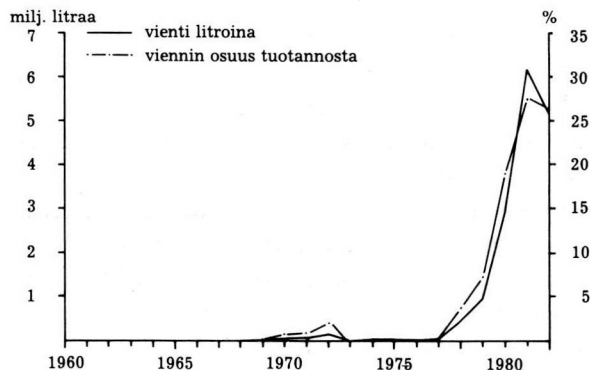
Käytännössä viinien vienti on väkevien viinien vientiä. Kun väkevien viinien vienti suhteutetaan väkevien viinien koko tuotantoon, saadaan vuonna 1981 viennin osuudeksi kotimaisesta tuotannosta 33 %. Yksityiset yritykset olivat lähes yksinomaisina väkevien viinien viejinä aina vuoteen 1978, jolloin Alko tuli mukaan vientimarkkinoille votka-pohjaisella Twenty One -sarjallaan. Sarjaan kuuluvien juomien alkoholipitoisuus on 21 tilavuusprosenttia, joten nämä juomat tulkitaan Suomeen tuotaessa miedoiksi juomiksi. Varsinaisia viinejä Twenty One -sarjan juomat eivät siis ole muussa kuin tilastollisessa mielessä. Joka tapauksessa tilastojen mukaan vuonna 1981 Alkon osuus viinien viennistä oli noin 25 % ja yksityisten tehtaiden loput 75 %. Alkon toimitukset suuntautuivat lähinnä Neuvostoliittoon ja yksityisten tehtaiden toimitukset Ruotsiin.

Oluen vienti vuoden 1960 jälkeen

Oluen viennin kehitystä kuvaava käyrä polveilee enemmän kuin muiden juomalajien (kuvio 5). Tämä johtuu oluen varsinaisen viennin vaihteluista. Oluen myynti ulkomaanliikenteeseen on vuoden 1960 jälkeen kasvanut vakaasti. Tämä käy ilmi muun muassa seuraavasta asetelmasta, jossa on esitetty oluen myynti ulkomaanliikenteeseen milj. litroina:

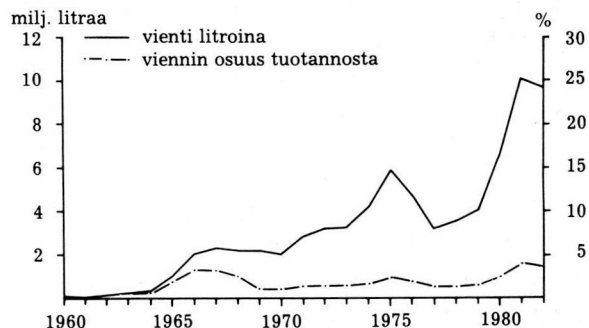
1960	1965	1970	1975	1980
0,02	0,52	1,51	2,59	3,70

Kuvio 4. Viinien vienti Suomesta 1960—1982 miljoonina litroina ja viennin osuus viinien tuotannosta prosentteina

Lähteet: Alkon vuosikirja 1960—1982

Kuvio 5. Oluen vienti Suomesta 1960—1982 miljoonina litroina ja viennin osuus oluen tuotannosta prosentteina

Lähteet: Alkon vuosikirja 1960—1982

Varsinainen vienti nousi lähes tyhjästä 1,5 milj. litraan vuonna 1967, mutta putosi jälleen 0,5 milj. litraan vuonna 1970. Tästä varsinaisen vienti nousi uuteen huippuun, 3,2 milj. litraan, vuonna 1975; tästä se putosi 0,4 milj. litraan vuoteen 1979 mennessä. Nämä heilahdetut kuvaavat samalla oluen viennin kehitystä Ruotsiin ja ovat yhteydessä keskioluen vapauttamiseen Ruotsissa lokakuussa 1965 ja keskiolutlain kumoamiseen vuonna 1977. Vuosina 1980 ja 1981 tapahtunut oluen varsinaisen viennin nousu 6,2 milj. litraan perustuu

vientiin Neuvostoliittoon, joka toi Suomesta 5,6 milj. litraa olutta vuonna 1981. Vuonna 1982 vastaava luku oli 5,1 milj. litraa. Vuonna 1982 oluen tuotannosta meni vientiin 3,6 %. Se on huomattavasti pienempi kuin väkevien alkoholijuomien ja väkevien viinien vastaava osuus.

Koska koko oluen tuotanto on yksityisten hallussa, on myös oluen vienti yksityisten tehtaiden toimintaa. Viedystä oluesta oli vuonna 1982 9,5 milj. litraa vahvaa olutta ja 0,2 milj. litraa keskiolutta. Keskiolut ja vahva olut on eritelty tilastoissa vasta vuodesta 1973 alkaen. Vuosina 1973—1976 varsinainen vienti oli lähinnä keskioluen vientiä Ruotsiin. Vahva olut meni tuolloin valtaosaltaan laivakauppaan.

Yhteenveto ja keskustelu

Suomen alkoholijuomien vienti on lisääntynyt huomattavasti viime vuosikymmenien aikana. Viinien kohdalla vienti kohosi nykyiselle tasolleen 1960- ja 1970-luvun taitteessa; muiden väkevien alkoholijuomien, väkevien viinien ja oluen vienti kohosi nykyiselle tasolleen 1970- ja 1980-luvun taitteessa. Puhumisen vallitsevasta viennin tasosta on kuitenkin Suomen viennin kohdalla sikäli harhaanjohdavaa, että Suomen alkoholijuomien viennillä — ehkä votkan vientiä lukuun ottamatta — ei ole juuri perinteitä. Käytännössä perinteettömyys ilmenee vientimäärien ja kohdemaiden huomattavana, lähes vuosittaisena vaihteluna.

Taulukko 1. Alkoholijuomien viennin arvon jakautuminen maittain 1970—1981, %

	1970	1975	1979	1980	1981
myynti ulko-					
maaniikenteeseen	25,5	35,7	41,3	26,5	21,1
Ruotsi	68,8	45,1	31,6	26,6	19,5
muut Pohjoismaat	3,3	10,0	11,6	5,5	3,8
Neuvostoliitto	0,0	1,6	0,7	29,1	42,0
Keski-Eurooppa	0,6	2,9	4,0	2,5	3,2
Yhdysvallat	0,2	0,6	5,6	7,1	7,6
muut	1,6	4,1	5,2	2,7	2,8

Lähteet: Alkon vuosikirja 1970—1981

Vaikka alkoholijuomien vienti on huomattavasti kasvanut, vienti on yhä varsin vähäistä suhteessa koko maailman alkoholijuomien vientiin. Tämä toki johtuu suurelta osalta siitä, että Suomi on varsin pieni suhteessa koko maailmaan. Yhdysvaltain markkinoilla suomalaisen votkan osuus on 0,5 % Yhdysvaltojen votkan kulutuksesta ja 15 % votkien tuonnista. Ruotsin ja Norjan viinien kulutuksesta noin 5 % on suomalaista votkaa. Suhteessa Suomen kansantalouteen alkoholijuomien vienti näyttää myös pieneltä. Vuonna 1982 alkoholijuomien viennin arvon osuus koko viennin arvosta oli vain 0,2 %. Kuitenkin alkoholijuomien viennin arvo on sitten 1970- ja 1980-luvun vaihteen ylittänyt alkoholijuomien tuonnin arvon. Vuonna 1982 alkoholijuomien tuonnin arvo oli 74 milj. markkaa ja viennin arvo 139 milj. markkaa. Myös alkoholin valmistajien kannalta vienti on tärkeää. Nykyään noin neljännes väkevien alkoholijuomien ja väkevien viinien tuotannosta menee vientiin. Tämä suhde kotimaisen kulutuksen ja viennin välillä on suhteellisen suuri kansainvälisesti katsottuna.

Suomen alkoholijuomien vienti on ollut suuresti riippuvainen lähinaapurien markkinoista. Tämä tulee selvästi ilmi taulukosta 1. Taulukkoa tarkasteltaessa on muistettava, että suurin osa ulkomaaniikenteeseen myydyistä alkoholijuomista on myyty Suomen ja Ruotsin välillä kulkeville laivoille. Tällä hetkellä myynti kolmannen maailman maihin on vähäistä.

Alkoholijuomien viennin voimakas kasvu 1960-luvun jälkipuoliskolla perustui Ruotsin markkinoiden avautumiseen suomalaiselle votkalle sekä Ruotsin markkinoilla vallinneisiin suotuisiin olosuhteisiin. Votkasta oli 1960-luvun puolessavälissä tulossa ruotsalaisten muotijuoma. Votkan Ruotsin-viennin nopea kasvu ei siis ollut minkään erityisen Alkon toteuttaman vientirynnäköön tulos (Ahola 1970). Viennin voimakkaan kasvun myötä heräsi usko suomalaisen votkan mahdollisuuksiin muillakin markkina-alueilla; näin ollen Alkoon perustettiin vuonna 1969 erityinen vientiyksikkö toiminnan tehostamiseksi ja laajentamista varten.

Ensimmäiset suuremman luokan vientiponistelut Alkossa tehtiin Yhdysvaltain markki-

noille pääsemiseksi 1970-luvun alussa. Alkoholin kulutuksen kasvun laantuminen ja lakkaaminen niin Suomessa, Ruotsissa kuin monessa muussakin teollistuneessa maassa 1970-luvun lopussa on selvästi lisännyt vientiponnisteluja ja tuonut niihin uuden leiman. Alko on tällä hetkellä etsimässä uutta viennin strategiaa ja on avannut vientikonttorit sekä Yhdysvalloissa että Englannissa (Kauppalehti 2. 12. 82). Tämä kuvaa Alkon pyrkimyksiä siirtää viennin painopistettä Skandinavian maista teollistuneiden maiden suurille votkamarkkinoille. Myös yksityinen alkoholiteollisuus on ollut aktiivinen 1970-luvulla. Suurin yksityinen viinien tuottaja on avannut oman myyntikonttorin Yhdysvalloissa (Kauppalehti 10. 2. 83).

Lisääntyneistä vientiponnisteluista huolimatta Suomen alkoholijuomien viennin tulevaisuus ei näytä kovin ruusuiselta. On todennäköistä, että vuonna 1980 alkanut votkan viennin väheneminen Ruotsiin tulee jatkuamaan lähitulevaisuudessa. Tämä johtuu osittain alkoholin kulutuksen kehityksestä ja osittain ruotsalaisen Absolut-vodkan kilpailusta. Vuonna 1981 markkinoille tullut Absolut-vodka on suomalaisen votkan kova kilpailija myös muilla maailman votkamarkkinoilla. Yhdysvalloissa sen myynti lieenee tätä nykyä samaa luokkaa kuin suomalaisen votkan, ja paraikaa se ottaa mittaa suomalaisesta votkasta Norjan markkinoilla. Neuvostoliiton markkinatkaan eivät näytä lupaavilta, koska idänkaupan bilateraalinen perusta ja tämän hetkinen vientivoittoisuus eivät anna alkoholiteollisuudelle suuria toiveita Neuvostoliittoon suuntautuvan viennin kasvusta. Sen sijaan muihin Itä-Euroopan maihin suuntautunut votkan vienti on viime vuosina osoittanut kasvun merkkejä. Tulevaisuudessa voisi olla mahdollista kasvattaa vientiä maihin, joista Suomi tuo viinejä. Ajan mittaan vientinäkymiä heikentää alkoholin kulutuksen kasvuvauhdin selvään hidastumiseen kytkeytyvä kiristynyt kilpailu. Se merkitsee myös sitä, että tullivapaiden markkinoiden myynti ei lisääntyne samassa tahdissa kuin menneinä vuosikymmeninä. On jopa mahdollista, että eräät tullivapaat markkinat tullaan tulevaisuudessa kokonaan lopettamaan.

Vientinäkymistä annettu kuva olisi liian

pessimistinen, ellei korostettaisi kahta seikkaa. Ensiksi suomalaiset alkoholijuomat ovat laadukkaita tuotteita, jotka saattavat selvittää hyvinkin maailman suurilla alkoholimarkkinoilla, oli kilpailu sitten miten kireä tahansa. Ei ole esimerkiksi perusteetonta väittää, että Finlandia Vodka alkaa olla jo maailmanmerkki. Toiseksi maailmassa on vielä monia maita, joiden markkinoilla ei ole saatavilla suomalaista votkaa ja jonne sitä ei ole yritetty viedäkään. Mahdollisuuksia viennin kasvattamiseen siis on, mutta uusien markkinoiden valloittaminen — ja myös vanhojen säilyttäminen — vaatii tietoista panostusta viennin edistämiseen.

Esitetty arvio vientinäkymistä ei siis johda päätelmään, että alkoholijuomien viennin alalla ei kannata tehdä mitään. Se panee kuitenkin vakavasti pohtimaan, mitä suomalaisen alkoholiteollisuuden kannattaa panostaa vientiin ja mitä viennin edistämiseen uhratut resurssit antavat Suomelle. Näissä pohdinnoissa alkoholijuomien viennistä saatava liikeloudellinen ja kansantaloudellinen hyöty on punnittava myös suhteessa siihen sosiaaliseen vastuuseen, joka Alkolla on suomalaisten ja Suomella koko maailman ihmisten terveydestä ja hyvinvoinnista. Etenkin kolmannen maailman maihin suuntautuva alkoholijuomien vienti on alkoholipoliittisesti ongelmallista, eikä suomalaisella alkoholiteollisuudella ole mitään syytä liittyä siihen alkoholia valmistavien monikansallisten suuryhtiöiden rintamaan, jota enenevästi arvostellaan kehitysmaihin suunnatuista markkinointiponnisteluista (Dagens Nyheter 26. 8. 83). Päinvastoin Suomen ja Alkon kuva voisi huomattavastikin kirkastua maailmalla, jos Suomi alkoholijuomien ja alkoholin valmistuksen teknologian asemesta veisikin maailmalle entistä tehokkaammin sitä tietoa ja kokemusta, joka meillä on alkoholikontrollista ja -politiikasta.

Kirjallisuus

Ahola, Jack: Suomalainen vodka maailmanmarkkinoilla. Alkon vuosikirja 1970, s. 3—6

Alkon vuosikirja 1932—1982

Dagens Nyheter 26. 8. 1983

Kauppalehti 2. 12. 1982 ja 10. 2. 1983

Mäkelä, Klaus & Room, Robin & Single, Eric & Sulkunen, Pekka & Walsh, Brendan & Bunce, Richard & Cahannes, Monique & Cameron, Tracy & Giesbrecht, Norman & de Lint, Jan & Mäkinen, Hannu & Morgan, Patricia & Mosher, James & Moskalewicz, Jacek & Müller, Richard & Österberg, Esa & Wald,

Ignacy & Walsh, Dermot: Alcohol, society, and the state I. A comparative study of alcohol control. Addiction Research Foundation. Toronto 1981

Österberg, Esa: Alkoholien valmistajat. Teoksessa: Peltoniemi, Teuvo & Voipio, Martti (toim.): Alkoholi ja yhteiskunta. 1983.

English Summary

Esa Österberg: Alkoholijuomien vienti Suomesta (Finnish Exports of Alcoholic Beverages)

Exports of alcoholic beverages have come to be viewed with increasing interest in recent years by both the alcohol industry and alcohol research. Part of the reason for the alcohol industry's moves to boost exports is that the 1970's saw the growth of alcohol consumption come to an end in many countries — in some cases, consumption even began to fall. This paper examines how a small country's alcohol exports have developed over the last fifty years. It shall look separately at spirits, other strong alcoholic beverages apart from spirits, wine and beer exports according to the countries involved, and analyze the roles of the Finnish State Alcohol Monopoly and private enterprise.

Finnish exports of alcoholic beverages have increased substantially over the last thirty years or so. Exports of spirits reached their current level in the late 1960's and early 1970's; exports of other strong beverages, fortified wines and beer rose to the current level in the late 1970's and early 1980's.

Nevertheless, it is misleading to talk of the current level of Finnish alcohol exports in these terms, since Finland has had no real tradition of exporting alcoholic beverages abroad. This lack of tradition can be seen in how export quantities and export countries fluctuate widely year by year. Nevertheless, the export of strong alcoholic beverages and fortified wines account for one fourth of Finland's domestic production of those beverages.

Finnish exports have been, and continue to be, highly dependent on exports to Finland's nearest neighbors. The greatest part of the alcohol sold in overseas tax-free sales exports ends up on the ferries which sail the Baltic between Finland and Sweden. Exports to third world countries is at this time negligible.

The increase of exports proper in the second half of the 1960's was not a result of planned action. It was the end of the rise of alcohol consumption in the mid-1970's in Finland and particularly in Sweden, which finally made Finnish alcohol exports a major business.

Alkoholipolitiikka Vol. 48: 275—282, 1983